

ՏՄԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՆԴԱՍՏԱՆԷՆ

Սիոնի այս քիւով կը սկսինք յաջորդաբար հրատարակել Հոգ. Տ. Բարբէն Վեդ. Ապառնանի Հնդկաստանի մասին տղաւորութիւններ: Ս. Աքառոյս Ամեն. Տեղապահ Ս. Հօր Եւ Տնօրէն Ժողովոյ հրամանգով Տ. Բարբէն Վեդ. զրկուած էր Հնդկաստան հագնուի առաքելութեամբ:

Հոգ. Հայրաւորքը հոն՝ մեր Ժողովուրդին հետ մնաց Ամանօրէն մինչեւ Նօր Կիրակի, գրեթէ չորս ամիսներ, պատահաբար, բարեզեղով Հնդկաստանի մեր պատուական արեւմակիցներուն:

ԽՄԲ.

Երկուշաբթի, 27 Դեկտ. 1954, առաւօտեան ժամը 2ին, ճամբայ կ'ելլեմ Ամերիկեան օդանաւով, Պէյրուսի իտալէ միջազգային օդակայանէն դէպի Կալկաթա, լեցուն՝ Նօր միջափայր, Նօր մարդիկ տեսնելու յուզումներով, Ներքին հոգեբանական այն վիճակը որ կուգայ մարդուն՝ անձանցի երթալու զգացումէն: Կը նստիմ թայլանացի երկաթուղի մը քով, որ հաղորդական՝ շուտով կը մտերմանայ հետս և մենք կը խօսինք իր երկրին և իր յառաջագրութիւններու մասին: Համակրելի և մտացի՝ պատրաստուած էր Եւրոպա և Ամերիկա իր հայրենիքին գործին համար: Կը խօսի կրօնքէն և անոր հոգեբանական ազդեցութենէն մարդերու վրայ: Պատասխան ըլլալով՝ կը հաւատայ այն խորունկ աղերսին որ բոլոր կրօնները իրարու կը կապէ իրեն ձգտում և դորձագրութիւն՝ մարդոց բարոյական և հոգեոր կեանքի առաջնորդութեան գործին մէջ: Օղանաւը փոքրիկ աշխարհ մը՝ այժմ առկա երկրի և երկնքի միջև ուր ճամբորդներ, ամէն ազգէ ու կրօնքէ, մտերիմ, ընտանի մթնոլորտ մը կը ստեղծեն: Կը ժպտին իրարու, կը խօսին քերտ, անկեղծ, օրհնալով հաճելի դարձնել շարժուն այդ բանտարկութիւնը: Ան կը սուրայ դուրսի մութին մէջէն դէպի արեւելք, լոյսը: Այնքան շուտ կը ծագի ան. լոկ մրափ մը մեքենաներու աղմուկին մէջ, որ կը լեցնէ ականջը այլազան եղանակներով որոնք երբեք ծանօթ մեղեդիի մը կը վերածուին. միտքը ակամայ կ'երթայ հրաշքին որ փոխադրութեան այս միջոցը կը տրամադրէ իր բոլոր առաւելութիւններով: Հէքեաթին մոզական գորգը:

Լոյսին հետ կը բացուի վարի տեսարանը մեր աշխարհուն: Ովկիանոսը որուն վրայէն հեղասահ չողնեաւ մը ու ձախին՝ այրած ու

խանձած դաշտերն ու վէտվէտու մերը զայն եղերող երկրներուն: Առ մտածել որ ասկէ դարեր առաջ, առաջատանաւերով, զրատներու վրայ երբեք, հայուն նախածնող ոգին ու ժողովուրդը է կամքն ու նկարագրը անոնց՝ որոնք Հնդկաստանի և զրացի երկրներու հարստութեան և ստպարէղին տարած են իրենց վաճառականական տաղանդը և շինած հնդկահայուն հրաշքը: Տակաւն Հնդկաստանի ծանօթանալով պիտի հիանային տխրանեան տակունութեան վրայ հայուն՝ որ հազարաւոր փարսախներու ճամբաներէն և անապատներէն, լեզուի, բարբի, կերակուրի տարօրինակ սովորութիւններու մէջէն, պայքարելով բնութեան դէմ, տարած է գաղտնիքը իր յաղորդութիւններուն: Ողանաւը շատ առիթներ կուտայ մտածելու երբ պարտադրուած Նոյն աթոռին՝ աշխարհ կը յաճին արդէն մտերիմ քանի մը դէմքերու վրայ որոնք հեռուոր արեւելքի ժողովուրդներու գիծերը կը բնորոշեն: Չինացին, Հնդկիւր, Սիամցին, Ժաբոնցին, Ժամբորգութիւնը, մեծագոյն կրթութիւնն է կ'ըսեն և այդ ճիշդ՝ երբ գիտցածներդ կ'անցնին փորձառական բովէ և կը գրոշմուին անհետ մտքիդ և հոգիիդ վրայ: Օղը կը տաքնայ. կը զգանք այդ դուրսի գոլորշիէն և այրող դաշտերէն: Պէյրուսի երկնքին քիչ մը ամպրոպային չրջանակէն վերջ հեղասահ մեր օդանաւը անամպ և պայծառ մթնոլորտին մէջէն կը լեցնէ զիս այնպիսի վտանգութեամբ մը որ մտածել իսկ չի տար հազարներով մէթրերու անջրպետին մասին որ մեզ երկրէն, հաստատ հողէն կը բաժնէ: Ինք ժամերու թռիչք մը որ կը սպառնայ միտքինակ և տաղտկացուցիչ դառնալ, մեզ կը հասցնէ Քարաչիի օդակայանը: Թրանզիթ ճամբորդներս կ'առաջնորդուինք հիւրասենեակ մը կէսօրուան ճաշի համար: Դեկտեմբերի մէջ և օդը շատ տաք, մեր երկրներու խամսինը յիշեցնող, մտածել կուտայ ինծի զիմաւորելիք տաք ամիսներուն մասին: Ծաշէն վերջ փոքրիկ պտույտ մը օդակայանի սրահին մէջ, ուր այլազան ցեղեր, տարազներ, լեզուներ անմիջապէս մտածել կուտան հսկայ այն խառնարանին մասին որ Հնդկաստանն է: Կը խօսին պարսկահնչիւն լեզուով մը: Բոլորն ալ կ'են ու մարդ սպիտակ հագուստներով, թեթեւ, հապճեպ հագուած. ումանք սանտալով և շատեր բոլորի:

Օդանաւը դարձեալ կը թռի. արդէն կը սկսի Հնդկական թերակղզին որուն ամբողջ լայնքը պիտի կտրենք հիմա: Մինչև Տէլհի 4 ժամուան թռիչք մը նորէն: Վարը գոյորշինեցու մէջէն հազիւ նշմարելի հնդկական անապատը, ընդարձակ, զորշ, որ տեղ տեղ վայրի թռիւքերով կը բծաւորուի: Ամէն ինչ կարծես կը վառի հոն: Գետ մը օձազաւար: Ազքատ, ցիխաշէն գիւղեր լճակներու եզերքին: Ու կը մտածեմ հնդկական համբերող ոգիին ու ճակատագրապաշտութեան մասին քննութեան այդ մեծ տարածութեան մէջ ուր կը վխտան օձերն ու վայրի կենդանիները կեանքի մեծ պայքարին համար ուր մարդը իր կամքին, իմաստութեան և հայեցողութեան կը դառնայ: Անապատներու մէջ կը պատրաստուին մարգարէները, մեծ հայեցողները: Ընդարձակութեան և անհունութեան մէջէն կը փնտռեն անոնք գերբնականը: Փիլիսոփայութիւնը այնքան ծանօթ հնդկական մտքին: Պուտտան հին օրերու, Թակոբը, Կանտին և բոլոր մեծ ու պզտիկ հայեցողները, ճշմոյշները խորհուրդներու այդ աշխարհին, որոնք մարդկային տկարութեան և անկարողութեան ճամբով գերազանց ճշմարտութիւններ որոնեցին: Տիրապետեցին նիւթին և մարմնի կրքին վրայ հողի բարիքին համար:

Կը հասնինք Տէլհիի օդակայանը: Հոն առաջին անգամ կը տեսնեմ հնդկիւր: Քարաշինը մահմետականն էր, նոյն ցեղի կնիքներով: Կրնեք իրենց ճակտի քնորոշող կէտերով՝ որոնք իրենց մուկ գոյնին վրայ կարմիր կը վառին կարծես շնորհալի իրենց մետաքսեայ սարիներուն մէջ. հանդարտ, խաղաղ դիմագիծով ու նայուածքով մը որ դէպի ներս կը դառնայ: Արիական դիմագիծը մարդերուն որոնք կը մուկնան սակայն արդիւնք հասարակածային կլիմային: Իրենց սևը աւելի ևս կը շեշտուի հագուստներու ճերմակներուն մէջ: Տարօրինակ է զիտեղ բոպիկ ոտքերը ոմանց իրենց ճաշակաւոր հագուածքին քովն ի վեր: Ի՞նչ դժուար կ'ըլլան սպասումները: Նպատակակէտս Կալկաթան է ու կ'երկարի օրը օդակայանի սրահին մէջ: Չորս կողմս խաղաղ նստած հնդկիներ, որոնք չեն ժպտիր, չեն խօսիր ու երբ խօսին փոքրիկ ձայներով միայն: Կը նային անորոշութեան, խորհուրդներու մէջ ընկղմած մարդու հայեացքով: Երբեմն

կը խանդարուի մթնոլորտը ներս մտնող Ամերիկացի զբոսաշրջիկներու աղմուկով, որոնք ամէն տեղ են հիմա, և զուարթ խօսակցութիւններով: Հակադրութիւն մը ամէն ինչով հնդկիկն. կը խորհիս այս ճամբով նաև հակացողութիւններու այն խոշոր տարբերութեանց մասին որ այս երկու մեծ ազգերը իրարմէ կը զատեն: Մին՝ արագ, միւսը՝ դանդաղ, մին՝ զործնական, միւսը՝ հայեցող, մին՝ դիւրահաղօրդ, միւսը՝ ինքնամփոփ: Ու կը զգաս ինքնազատահոսութիւնը Ամերիկացիին որ կուգայ իր երկրի ուժէն և տնտեսական անխորտակելի միջնաբերդէն: Հնդկաստան մեծ երկիր, որուն մէկ մասը չափեցինք դեռ ժամերով օդանաւի թռիչքով և որ սակայն օտար լուծէ վերջ հանդարտ իր ապագան կը ջանայ պատրաստել չուզելով մտնել վէճի, քաղաքական և ընկերային կազմերու մէջ:

Մուկ է արդէն երբ կը պատրաստուինք թռիչ Կալկաթա: Նորէն հեղասահ դնացքը օդանաւին. վարը երկրաչափական զիծերով լոյսերը նոր Տէլհիին, Հնդկաստանի մայրաքաղաքին: Ու կը խորանանք մուկին մէջ: Յաճախ լոյսերը քաղաքներուն վերքի մը պէս կը բացուին լայնատարած խաւարին վրայ. մեղ լեցնելով ուրախութեամբ և յոյսով: Օ՜ սարսափը մարդուն անստուգութեան և անհունութեան մէջ երբ կը փնտռէ որեւէ բան մը որուն կողքի և որուն վրայ ապահով զգայ ինքզինքը:

Գիշերուան ժամը 10.15ին հնդկական ժամով կ'իջնենք օդակայան. 3.30 ժամի տարբերութիւն ունինք առաւելութեամբ Պէյրուսի վրայ: Ոչինչ կրցայ ճշգիւ հսկայական քաղաքէն որ Կալկաթան էր երբ վերէն կը դիտէի իր տարածուն լոյսերը: Գանդէսը, սրբազան գետը, դպրոցի յիշողութիւնէս ծանօթ պիտի թուէր ինծի:

Կ'իջնեմ սանդուղներէն սրատարով երբ ինծի կը ժպտէր առաջին հայ ընտանիքը որ իր աղուն օդակայան աշխատելու առաւելութիւնն ունէր կարենալ մինչև օդանաւ մօտեթիւն համար: Քիչ մը հեռուն Տէր Արամայիսն էր, նախկին ազատ ուսանող Ժողովաւորացի Վարժարանին մէջ երուստղէմ, որ այժմ քահանայ ի Կալկաթա, կը ժպտէր: Կը մօտենամ իրեն և կը համբուրուինք սրտազեղ այդ համբոյրին մէջ կար ջերմութիւնը հին ծանօթութեան որ օտար այս ափին վրայ

կը բաղմապատկուէր Երուսաղէմի կարօտներով: Անցազրային և մաքսային կարգադրութիւնները եղան արագ, շնորհիւ այն բարի և յարգալից վարմունքին որ հնդիկ պաշտօնեայինն է մեծաւորի մը նկատմամբ: Սրահը կը սպասէր բազմութիւնը բարի գալուստի եկողներու: Նեոն լոյսերու տակ կրցայ անմիջապէս զատորոշել բոլորին հայկական դիմագիծը, այնքան նման միւս ամբողջին: Նոյն աչքերը, արտայայտիչ ու խօսուն, քիթն ու գոյնը, կազմուածքը: Կլիման, հեռաւորութիւնները, պանդխտութիւնը ոչինչ փոխած են իրենցմէ: Աւելի մութ գտնել կը խորհէի զիրենք: Այնքան լսած էի Կալկաթայի սոսկալի տաքին ու մանաւանդ խանձող արեւին մասին, որուն շատ կարճ փորձառութիւնը ես ալ պիտի ունենայի: Տէր Արամայիս ներկայացուց զանոնք ինծի զատ զատ: Բայց վարկեանին յուզումը և հոգեկան խռովքը կարծես խցած էին ականջներս և ես կը թուէի լսել օտար հնչումներ, անձանօթ անուններ ինծի: Վերջը պիտի խմանայի որ անգլիացուցած էին զանոնք զրեթէ բոլորը, շատ հաւանաբար զիւրին ընծայելու համար անոնց արտաբերումը օտարներուն կողմէ: Մեր յաւիտենական եանը, մեր ծանօթացման յաւկանիչը դադրած էր գործածական ըլլալէ: Կը նստիմ եկեղեցւոյ կառքին մէջ. զիս կը սպասէ ուրիշ քահանայ մը, Տէր Բագրատ Դաւթեան, Հայ Եկեղեցւոյ ծերունազարդ սպասաւոր մը, Նոր Զուգայեցի, իր բարի խօսքերով: Ռուսահայերէնի մօտ լեզու մը կը խօսին բոլորը, Նոր Զուգայի գաւառաբարբոսը՝ որուն մէջ մերթ պարսկական բառեր և ասութիւններ են սպրդած: Բայց չէ՞ որ նորէն մեր ոսկեղինիկ լեզուն է, նոր տարազի մը մէջ այս անգամ, որ այնքան քաղցր կը հնչէ, ամբողջութեամբ օտար այդ միջնուորտին մէջ: Ինքնաշարժութիւնը թափօրը կ'ուղղուի քաղաք:

Կէս գիշերուան մօտեցող այդ ժամուն կը հնչին եկեղեցւոյ զանգակները ուրախ, որ կը լողայ լոյսերու մէջ: Տօնի օր կարծէք բոլորիս համար: Կուտամ Սրբազանին և Ս. Տեղեաց ողջոյնները, շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ իրենց. կը նային հետաքրքրուած և զուարթ: Պիտի ըլլայի իրենց հետ մինչև Ս. Յարութեան տօնը, պաշտամունքի, քարոզի, այցելութեան միութեան:

Բութիւնը բաժնելով մեր ազգի և եկեղեցւոյ պանդուխտ որդիներուն: Անոնց ի տես լեցուեցայ իմ ասպարէզիս զիտակցութեամբ և հաւատքով: Շատ բան կը սպասէ տակաւին մեր ժողովուրդը իր եկեղեցականէն և որքա՞ն ան արժանի պարտի ըլլալ այդ վստահութեան: Գիտեմ որ ժողովուրդն է որ կը շինէ իր եկեղեցականութիւնը: Ան իրրեւ զաւակ ժողովուրդի կը զարգաբուսանոր բոլոր շնորհներով և երբեք անոր մեղքերուն կնիքն ալ կը կրէ իր վրայ: Զարմանալի չէ որ հաւատաւոր ժողովուրդներու մէջ խորունկ հաւատքով և նուիրումով եկեղեցականներու կարելի ըլլայ հանգիստի: Շատ անգամ եկեղեցւոյ քննադատութիւնները կուգան մեր ժողովուրդին ներքին ուրացումներէն և նահանջներէն, որոնք թերեւ պարտադրուեցան իրեն իր ճակատագրէն: Այդ ճակատագիրը փոխելու գերագոյն ճիշդ դարձեալ բաժինը պիտի ըլլայ Եկեղեցիին: Խորհիւ որ Կալկաթայի, ինչպէս ամբողջ հեռաւոր արեւելքի մէջ եկեղեցին տակաւին ազգայնական վերջնական դրոշմը կը գնէ իր զաւակներու կեանքին վրայ: Ու զալ նորէն ճշմարտութիւն դարձած այն իրողութեան, որ մեր եկեղեցին իր հոգեւոր գործունէութեամբ դարբերու տրտմութեանց մէջէն մեր գոյութիւնը բերած է այս օրերուն: Վստահօրէն մեր հոգեկան ոյժերովն է որ մենք կրցած ենք ապահովել մեր կեանքը թէ իրրեւ մշակոյթ և թէ իրրեւ ֆիզիք և զանոնք Զամբող մեզի եղած է մեր Քրիստոնէական Ս. Հաւատքը:

Կը բաժնուինք կէս գիշերէն վերջ: Զիրար պիտի կրնայինք տեսնել յաճախ: Պիտի խորանային հետզհետէ մեր ծանօթութիւնները ու վերածուէին բարեկամական այն կապին որ ամուր և հաստատուն թելերով կապեց իմ սիրտս Հնդկահայութեան: Եկեղեցականներու բնակարանին մէջ յարկաբաժին մը պատրաստած էին ինծի համար ուր կ'առանձնանամ օրուան յոգնութիւններէս և յուզումներէս կազդուրուելու:

(Շարունակելի՝ 1)

ԲԱՐԳԷՆ ՎՐԴ.

